

Opvoeden in meesterschap

TEKST: JAN KLOEZE

BEELD: DANTO

Een vuurlas maken. Geklonken verbindingen leggen. Restauratie en creatie van monumentale werken. Samenwerken met andere bewakers van cultureel erfgoed. Siersmeden Axel (vader) en Wout (zoon) van der Horst hebben in Utrecht een oase van meesterschap tot stand gebracht.

Als de tijd wordt geteld in vuurgangen, dan bevinden we ons in de wereld van de smid. Het is een moderne wereld met fijngetekende ontwerpen aan de muur, met een zelfontworpen werktafel op zwenkwielen, met een hijsinstallatie in de nok van de werkplaats en met een prachtig gerestaureerde smeedmachine die diep in de vloer is verankerd. “In één hitte kunnen we de

bewerking van het ijzer met deze machine doen”, zegt Axel van der Horst (65). Anders dan bij handmatig werken, met smidshamer en aambeeld, hoeft het metaal dus niet een tweede of derde keer terug in het vuur voordat het smidswerk klaar is. “Maar we kunnen de machine niet gebruiken voor het fijnere werk, hoor. Dan moet het alsnog met de hand”, zegt hij.

Als Axel over ‘we’ spreekt, bedoelt hij zijn zoon Wout (29) en zichzelf. Samen vormen ze kunstsmederij Van der Horst dat op een bedrijventerrein in Utrecht zetelt en daar zo’n 400 vierkante meter werkplaats tot zijn beschikking heeft. Tot twee jaar geleden zaten ze aan de Bemuurde Weerd in de binnenstad, met slechts 90 vierkante meter. Bijkomend voordeel van de verhui-

Vader en zoon aan het smeden in de werkplaats in Utrecht.

De meeste verbindingen in de toegangspoort zijn gesmeed, maar waar een las nodig is, wordt deze onzichtbaar gemaakt. (Foto: Van der Horst)

zing is dat er in het gebouw ook nog volop ruimte is voor het atelier van jongste zoon Eward die zich niet in het smeden maar in houtbewerking heeft gespecialiseerd.

VERDWENEN VAKMANSCHAP

De smederij is modern ingericht en opgezet, maar vormt tegelijk een oase voor een vader die met zijn zonen een bijna verdwenen vakmanschap etaleert. Door de jongens in hun jeugd overal waar ze kwamen, tijdens stedentrips of in musea, onnadrukkelijk maar enthousiast te wijzen op details in metaalbewerking, heeft Axel zijn zonen langzaam aangestoken met zijn oog voor meesterschap. Hij leerde ze zien wat het verschil is tussen een geklonken en een gelaste verbinding, waar je een vuurlas aan kunt herkennen, dat je het ritme van de slagen van de smidshamer in het plaatijzer kunt terugzien, hoe het komt dat een gesmede doorgang in een massief stalen staaf een verdikking veroorzaakt, waarom op een ouderwetse slotplaat een V-vorm is gemaakt die de sleutelbaard in het dichte donker van de Middeleeuwen naar het

sleutelgat leidt en hoe V-vormige versieringen ook terecht zijn gekomen op siersloten van moderne kasten hoewel die binnen staan waar licht genoeg is... Het enthousiasme spat eraf als Axel je leert kijken.

Een gigantisch bouwwerk dat helemaal met de hand wordt gesmeed

Geen wonder dat Wout in zijn voetsporen is getreden. "Het voelt meer als spelen dan als werken", zegt hij. In het weekend rijpen soms oplossingen voor lastige technische uitdagingen en dan heeft hij gewoon zin om er maandag mee aan de slag te gaan. Momenteel werkt hij aan een tweede poort voor de nieuwe Utrechtse wijk Zijdebalen, een gigantisch bouwwerk dat helemaal met de hand wordt gesmeed op basis van het door Axel gemaakte ontwerp. Waar nu dus huizen staan, bevond zich vroeger een geo-

metrische tuin in Louis XIV-stijl met triomfbogen. Axel heeft die vorm in het ontwerp van de poort verwerkt. Lange, ijzeren staven worden door Wout precies op maat gebogen. Ornamenten, die niet willekeurig zijn gekozen maar eveneens passen bij de geschiedenis van de plek, worden binnen de bogen van het hek aangebracht. De meeste verbindingen zijn gesmeed, maar waar een las nodig is, wordt deze onzichtbaar gemaakt.

Het eerste hek is al geplaatst. "Als ik daar langs fiets, realiseer ik me dat we met onze handen iets hebben gemaakt dat er over honderden jaren nog staat", zegt Wout met trots en ontzag in zijn stem.

RESTAURATIE CONVERGENT

Gevoel voor erfgoed is een eigenschap van smeden. Dat kan niet anders. Axel is dan ook al dertig jaar lid van het Restauratie Convergent, een club van fijn afgestelde vakmensen en vakvrouwen in allerlei disciplines die, hoe verschillend ze ook zijn, hun liefde voor het ambacht gemeen hebben. Denk aan een uurwerkmaker,

Lange ijzeren staven worden door Wout precies op maat gebogen.

houtsnijder, meubelstoffeerder of porseleinspecialist. Maandelijks is er een atelierbijeenkomst. “Heel erg inspirerend”, zegt Axel. In monumentale kringen geniet het Convergent veel aanzien en heeft het Axel en Wout mooie opdrachten opgeleverd, onder meer voor de hogere kringen.

In de Utrechtse Domtoren hangt een tien meter hoge kroonluchter van de kunstsmit en voor het landgoed Goudestein te Maarssen restaureerden Axel en Wout het prachtige toegangshek. Het schaalmodel van torenkruis met windvaan voor de Domtoren kan niet onvermeld blijven. De tekening ervan komt terug in het logo dat Axel voor zijn bedrijf heeft ontworpen. De persoon van Sint Martinus bovenop het kruis is de beschermheilige van de stad Utrecht. Opvallend detail is dat in het ontwerp van Axel de heilige te paard zijn mantel niet doormidden snijdt met zijn zwaard om, zoals de legende luidt de helft van zijn dure, scharlaken mantel aan een bedelaar te geven, maar vrijwel in zijn geheel wordt afgesneden. ‘Ik heb dat altijd vreemd gevonden’, zegt Axel. “Dat je zo rijk bent en de bedelaar zo arm en dat je dan toch maar de helft van je mooie mantel geeft.”

BEDRIJFSCONTINUÏTEIT

Sinds kort is de siersmederij lid van het NGK. Dat lidmaatschap heeft voordelen (zie kader) maar is vooral aangegaan om het netwerk te vergroten. Axel is 65 en bijna pensioengerechtigd. Als hij gezond blijft, gaat hij niettemin zeker nog een jaar of vijf door. “Waarom zou je stoppen met werken als je AOW krijgt? Niet dat ik van mijn hobby mijn werk heb gemaakt”, zegt hij. “Het blijft gewoon werk. Maar ik doe het wel met erg veel plezier.” Toch wordt er natuurlijk over bedrijfscontinuïteit nagedacht. Wout: “Het liefst ga ik samenwerken met iemand die er hier als zzp’er bij komt. Ieder zijn eigen praktijk, samen grotere projecten doen en elkaar helpen bij zwaar werk. Dat zou ideaal zijn.” Toch is dat nog niet zo makkelijk. Vind maar eens iemand die zonder de op meesterschap afgestelde opvoeding van Axel toch een vergelijkbaar gevoel voor het geheim van de smid heeft ontwikkeld. Niettemin is Wout ervan overtuigd dat hij, al of niet binnen het NGK, zo iemand gaat ontmoeten. •

www.kunstsmit.com
www.smeden.nl

Meestertitel

Het Nederlands Gilde van Kunst-, sier- en restauratiesmeden (NGK) is de brancheorganisatie voor ambachtelijke, professionele smeden in Nederland. Het gilde met zo’n 55 leden borgt de kwaliteit van smeedwerk en het behoud van het ambacht. Dit gebeurt onder meer met opleidingen binnen de MBO-richting metaalbewerking, met smeedmanifestaties en met een erkenningsregeling voor smederijen. Branchemanager is Miko Wijnands: “Nieuw is de opzet om te komen tot een meestertitel voor aangesloten smeden. We hebben een pilot opgezet en verwachten voor het eerst met Hemelvaart ingezonden werkstukken te kunnen beoordelen op dat meesterschap. De jury bestaat uit drie onafhankelijke, buitenlandse smeden, namelijk uit Luxemburg, België en Duitsland.”

